

מגד

ישראל חיים

157

תשרי תשע"ג

עלון חודשי להנחלת משנתו ומורשתו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל

על משנת הראי"ה

יציאת מצרים היא פעולה שאינה נפסקת כלל, התגלות יד ד' בפרסום ובהופעה בהירה על פני ההיסטוריה של התבל היא התפרצות אור נשמת אלקים החיה והפועלת בכל מרחבי עולם. (עולת ראייה ח"א עמ' כו)

ראש השנה - זכר ליציאת מצרים

עשה להם מלחמת עמלק. אמר להם אמלוך עליכם? אמרו לו: הן והן! – מכאן שיציאת מצרים היתה הכנה והכשרה למלכות ה' על ישראל ומשם על העולם כולו, וכך מובא בשמות רבה (פ' כט): "אנכי ה' אלקיך – שעל מנת כן הוצאתיך מארץ מצרים שתקבל אלוקותי עליך".

יציאת מצרים באה לתקן את חטא אדם הראשון, תפקידו של אדם הראשון היה להמליך את הקב"ה על העולם כמו שמובא במדרש (ילק"ש תהלים תתמז): "כיון שנברא אדם קם על רגליו, והיה מתואר בדמות אלוקים, והיה קומתו מן המזרח למערב, וראו אותו כל הבריות ונתייראו מלפניו, סבורים שהוא בוראם ובאו להשתחוות לו, אמר להם מה אתם באים להשתחוות לי?! בואו אני ואתם ונלביש גאות ועוז ונמליך עלינו למי שבראנו. באותה שעה פתח אדם את פיו וענו כל הבריות אחריו: 'ה' מלך גאות לבש' לאחר שחטא אדם הראשון הועבר תפקיד זה לעם ישראל ככתוב: "עם זו יצרתי לי תהילתי יספור". וכדי להיות מוכשר לתפקיד הזה עם ישראל היה צריך לעבור את גלות מצרים, שהיה כור ההיתוך של העם ככתוב: "בהוציאך את העם הזה ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה". על הפסוק: "לא יהיה לך אלקים אחרים על פני" אמרו במכילתא: "למה נאמר? לפי שנאמר 'אנכי ה' אלהיך'. משל למלך בשר ודם שנכנס למדינה, אמרו לו עבדיו, גזור עליהם גזרות. אמר להם לאו, כשיקבלו את מלכותי אגזור עליהם גזרות, שאם מלכותי לא יקבלו, גזרותי לא יקבלו. כך אמר המקום לישראל, 'אנכי ה' אלהיך – לא יהיה לך אלהים אחרים'. אמר להם, אני הוא, שקבלתם מלכותי עליכם במצרים, אמרו לו כן. וכשם שקבלתם מלכותי עליכם, קבלו גזרותי".

מלכות שמים עלי אדמות זוהי משימתו של עם ישראל בעולם, תיקון עולם במלכות שדי מוטל על כל יחיד ויחיד, והיחיד מגשים משימה זו בהגשמו בהליכותיו ואורחות חייו את רצון האלוקים המתגלה בתורה. לכן בהתחדש עלינו שנה חדשה עושה אדם מישראל את חשבון עולמו, האם קירבתי את התגלות מלכות ה' בעולם או שמא חלילה ריחקתי. ולאחר שחוזר בתשובה (כי אין לבוא אל המלך בלבוש שק) הוא מתייצב ביום הרת עולם, בראש השנה, ובפיו תפילה לבורא עולם: "מלוך על כל העולם כולו בכבודך והנשא על כל הארץ ביקרך, והופע בהדר גאון עזך על כל יושבי תבל ארצך וידע כל פעול כי אתה פעלת, ויבין כל יצור כי אתה יצרת, ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה".

הרב יעקב הלוי פילבר, י-ם ת"ו

בתפילת ראש השנה וגם בקידוש היום אנו אומרים: "ותתן לנו ה' אלקינו באהבה את יום הזכרון הזה יום תרועה, מקרא קודש זכר ליציאת מצרים". השאלה היא מה ליציאת מצרים ולראש השנה? יכולים אנו להבין את הקשר של פסח שבועות וסוכות שלהם קשר ישיר ליציאת מצרים: חג פסח הוא זמן חירותנו-היום בו יצאנו ממצרים. חג שבועות הוא יום מתן תורתנו, היום שהובטח למשה רבנו: "בהוציאך את העם הזה ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה". חג הסוכות הוא זמן שמחתנו שעליו נאמר: "למען ידעו דורותיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים". גם את השבת אנו קושרים ליציאת מצרים כמו שאנו אומרים בקידוש: "תחילה למקראי קדש זכר ליציאת מצרים". הדבר מפורש בעשרת הדברות: "שמור את יום השבת לקדשו ... וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוציאך ה' אלקיך משם ביד חזקה ובזרוע נטויה על כן צוך ה' אלקיך לעשות את יום השבת". והדבר מתבקש מאליו שבשבת ובמועדים מובן שנזכיר את יציאת מצרים-אך מדוע מזכירים את יציאת מצרים בראש השנה?

שאלה זו מביאה אותנו לביור תוכנה ותכליתה של יציאת מצרים, האם מטרת היציאה הייתה חד פעמית, יציאה מעבדות לחירות ותו לא. או שהיא הייתה אמצעי והתחלה לתהליך מתמשך? בפירושו "עולת ראייה" (ח"א עמ' כו) כותב הראי"ה: "יציאת מצרים היתה מאורע כזה שרק לפי מראית עין נחשבת היא לדבר שהיה איזה פעם ועבר, ונשאר בתור זכרון אדיר בתולדות ישראל ובתולדה הכללית של האנושות כולה. אבל באמת על ידי הכרה תוכית (פנימית) אנו באים לידי ידיעה, כי עצם פעולת יציאת מצרים היא פעולה שאינה נפסקת כלל, התגלות יד ה' בפרסום והופעה בהירה על פני ההיסטוריה של התבל". על הכתוב: אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" שאלו במכילתא: "מפני מה לא נאמרו עשרת הדברות בתחילת התורה? משלו משל למה הדבר דומה, לאחד שנכנס במדינה, אמר להם: אמלוך עליכם? אמרו לו: כלום עשית לנו טובה שתמלוך עלינו? מה עשה, בנה להם את החומה, הכניס להם את המים, עשה להם מלחמות. אמר להם: אמלוך עליכם? אמרו לו: הן והן! כך המקום הוציא את ישראל ממצרים, קרע להם את הים, הוריד להם את המן, העלה להם את הבאר, הגיז להם את השלול,

הכרה רצון ומעשה בתהליך התשובה

בקשר מחשבתי פנימי, אז כל כוחות הנפש מתגדלים מעל כל גבול, והרצון הטוב והמעולה בהתפשטו ביותר, פועל הוא את טובו" (אוה"ק ג' מח). בתפילה, המתפלל מבטא את רצונו ובכוונתו הוא מכוון למילוי רצון ה'. יש דיבור היוצא מתוך התרגשות ואינו ביטוי של רצון פנימי, אבל הסוג הגבוה יותר של הדיבור הוא הדיבור המגיע אחרי הסכמת השכל: "יש דיבור היוצא מצד ההתרגשות של הציור הפנימי, שהאדם הוא כמו נפעל להוציא דבר באיזה מבטא. הדיבור הזה הוא כמתפרץ לצאת החוצה. גם שלא בהסכמת הרצון החופשי של האדם במילואה, והוא כעין הכרח... לא כן הדיבור היותר מעולה, הבא בתור רגש של התפעלות והתפרצות הרוח על פי טבעו כי אם בתור משפט בחירי של השכל, הרוצה בהתיישבות דעתו לבטא את ציוריו הפנימיים כדי למוסרם לזולתו, הוא יסדר רעיוניו בבנין הגיוני". דיבור זה הוא מהותו של היודי המהווה חלק מרכזי במצוות התשובה. "וצריך להתוודות בשפתיו ולומר עניינות אלו שגמר בלבו" (רמב"ם שם) וגם בתחילת הלכות תשובה כותב הרמב"ם: "כל מצוות שבתורה בין עשה בין לא תעשה אם עבר אדם על אחת מהן בין בזדון בין בשגגה כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתוודות לפני האל ברוך הוא שנאמר 'איש או אשה כי יעשו וגו' והתודו את חטאתם אשר עשו" זה וידוי דברים, וידוי זה מצות עשה, כיצד מתודין? אומר אנא השם חטאתי, עויתי, פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה, וזהו עיקרו של יודוי, וכל המרבה להתוודות ומאריך בענין זה הרי זה משובח".

חודש אלול מיועד להתבוננות, הכרה, ועזיבת החטא, הוא חודש של הכנה לקראת ימי התשובה: "ההכנה לתשובה הכללית היא קול שופר, המאסף לכל המחנות". (מגד ירחים חודש אלול), בחודש זה אנו אוספים את כל כוחותינו, אנו מתאספים ומנסים להתכונן לתשובה הכללית שנשמע את קולה על ידי קול השופר בראש השנה. ראש השנה הוא יום בריאת האדם. כשה' ברא את האדם הוא נטע בתוכו את כוח הרצון. כל שנה בר"ה אנו מקבלים בריאה חדשה שבמרכזה כוחות רצון חדשים. בעשרת ימי תשובה אנו מרבים בסליחות וידיים, משתמשים בכוח הדבור שלנו, שהוא הביטוי הנעלה של הרצון. השיא מגיע ביום הכיפורים: "יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל, ליחיד ולרבים והוא קץ מחילה וסליחה לישראל, לפיכך חייבים הכול לעשות תשובה ולהתוודות ביום הכפורים" (רמב"ם תשובה ב' ד').

מיום כפורים ניתן להמשיך לחג הסוכות העטור במצוות מעשיות רבות. תהליך התשובה שהוא ביסודו תהליך פנימי-רוחני. בחג הסוכות אנו יורדים אל הטבע: "חג האסיף, חג הסוכות, הוא החג המקשר את הטבע עם אותו הכוח הפלאי שלמעלה מן הטבע, אשר הופיע בעולם בהתגלות תולדתית ע"י הופעתם של ישראל על במתה של התולדה האנושית... והאסיף, הבא מתוך העבודה המסודרת, המתאימה עם חוקי הטבע כולם, המתחבר בזכרוננו עם הסוכות הנפלאות של התקופה הרת כל פלאי עולם, הנועדה להאיר את כל מחשכי היקום, את כל חגווי החיים, באור חזון אלקי אמת" (מאורות הראי"ה – חג הסוכות). מחג הסוכות אנו יוצאים למשימתנו לקדש שם שמים ברבים ולהאיר את העולם כולו באור אלוהי.

הרב בניהו ברונר

ראש בית מדרש במכללה האקדמית צפת

התשובה אינה תלויה בזמן, כל ימי חייו אדם צריך לעסוק בתשובה, לפשפש במעשיו לתקנם ולשפרם. בימי אלול ותשרי אנו נקראים לעיסוק מיוחד בתשובה, ומתוך כך נעסוק בה במשך כל ימות השנה.

התשובה מתחילה בהכרה, החוטא עושה חשבון נפש ומבדיל בין מעשיו החיוביים למעשיו הזקוקים לתיקון, הוא מפסיק לעשותם, מתחרט על חטאיו ומקבל על עצמו שלא לחזור ולעשותם: כלשונו של הרמב"ם בהלכות תשובה (ב' ב): "ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד שנאמר יעזוב רשע דרכו וגו', וכן יתנחם על שעבר שנאמר 'כי אחרי שובי נחמתי', ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם שנאמר 'ולא נאמר עוד אלקינו למעשה ידיו וגו'".

ההבדלה בין הטוב לרע חייבת להיות מדויקת, כך מלמד אותנו הרב: "כשעוסקים בתשובה צריכים להגדיר ביותר את מהותם של הטוב והרע, כדי שהחרטה וזעזוע הרצון מחיוב לשלילה יפלו רק על הרע ולא על הטוב. ועוד יותר, שצריך לברר את הטוב הנמצא בעומק הרע ולחזק אותו - באותו הכוח עצמו שבורחים מן הרע, כדי שתהיה התשובה כוח פועל לטובה, המהפכת ממש את כל הזדונות לזכויות" (אורות התשובה ט' ה'). לעיתים הטוב והרע מעורבים זה בזה, בתוך הרע נמצאים חלקים טובים. כשאדם שב בתשובה הוא צריך להיזהר, שתהליך התשובה לא יפגע בחלקים טובים, שלא יצטער עליהם אלא להיפך ישתמש בהם על מנת לתקן את החלקים השליליים, ואם יצליח בכך יוכל להפוך את הזדונות לזכויות.

שלב נוסף בתהליך התשובה הוא הכרת ערכו של כוח הרצון, שהוא הבסיס המרכזי לתהליך אותו אמור בעל התשובה לעבור. "התשובה השרויה בלב תמיד, מוודאת לאדם את הערך הגדול של החיים הרוחניים, והיסוד הגדול, שהרצון הטוב הוא הכול, וכל הכישרונות שבעולם אינם אלא מילואיו, נעשה תוכן מוטבע בנפשו ע"י אור התשובה הקבוע בו" (אורות התשובה ט' א'). הרצון הוא המפתח להתקדמות בתהליך התשובה, כל שאר כוחותיו של האדם מובלים על ידי הרצון. עובדה זו מבהירה לבעל התשובה שכל התהליך תלוי רק בו ולא בשום גורם חיצוני: "והוא בא להכיר את הטוב האמתי של ההצלחה הגמורה שאינה תלויה כי אם באדם עצמו, ולא בשום תנאי חיצוני, והוא רק הרצון הטוב" (שם).

גילוי חשיבותו של כוח הרצון הוא הגילוי הראשון של המהות הרוחנית של האדם: "על הרצון הפנימי אפשר לומר, שהוא ההתגלות הראשונה של המהות הרוחנית... השכל והמידות הם התגלות שנייה ושלישית. כשיש ברצון הפנימי קלקול, אי אפשר שלא יתגלה זה הקלקול בשכל וגם במידות" (אורות הקדש א' רנט).

הרצון הטוב באדם נמצא במצב גולמי והוא זקוק לפיתוח ושכלול: "הרצון הוא מקור החיים. רצון האדם הוא באמת יסוד שכלולו והווייתו. אמנם הרצון הזה צריך הוא פתוח ועשוי, יותר מכל הכוחות כולם". (אורות הקודש ג' עו).

ההכרה והלימוד מסייעים לפיתוח כוח הרצון ובנוסף התפילה, הדיבור המבוטא בשפתיו של האדם מעורר ומעודד את כוח הרצון: "כשמתפללים מתפשט כוח הרצון, והדבר המפשט את כוח הרצון ביותר הוא כשמכוונים במילוי הרצון אל ד'. כשהמחשבה דבקה באלקים, והרצון דבק בו אז

מתוך דברי קדשו של הרב אברהם כהנא שפירא, ראש הישיבה זצ"ל.
נלב"ע ביום ט"ו תשרי תשס"ח.

עורו ישנים משנתכם

"אמר ר' יצחק למה תוקעין בר"ה, למה תוקעין, רחמנא אמר תקעו... אלא למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, כדי לערבב השטן" (ר"ה טז, א).

וכתב הרמב"ם (הל' תשובה פ"ג, ד) "אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר עורו ישנים משנתכם והקיצו נרדמים מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה". כל עניינו של השופר המיוחד לישראל הוא רמז לישראל להתעורר לתשובה. המצווה היא להכפיל את התקיעות, תוקעים וחוזרים ותוקעים, מצווה בתוך מצווה. ראש השנה הוא יום הדין. הוא יום מלחמה, ובשעת מלחמה יש קטרוג, וחובתנו לתקוע על לא רק על גורלו של האדם לבדו, אלא על מנת לערבב את השטן. השטן יודע היטב לפני מה העולם עומד, הוא יודע שדנים ביום ר"ה על המצב של כל העולם, לא רק על גורלו של האדם לבדו, אלא על כל מצבו וגורלו של כל העולם. בכל ימות השנה יש לישראל כח על ידי התפילה 'הקול קול יעקב', ובראש השנה הכח הוא כפול, שכן בנוסף לתפילה מתווסף כח השופר. גם שופר הוא תפילה, כפי שאנו חותמים בברכה "שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים".

"יום תרועה יהיה לכם", יש תרועה של מלחמה, וביום זה עומדים לפני מדת הדין למלחמה. "אשרי העם יודעי תרועה" הכוונה, שיודעים ע"י התרועה, שדבקים בקב"ה ע"י התרועה, התרועה היא המעוררת להתדבק בד'. "ותרועת מלך בו", שע"י התרועה מתעוררים אל חרדת הדין של ר"ה, ומהפכים דין לרחמים. בתפילה אומרים "ונתנה תוקף קדושת היום... וכל באי עולם יעברון..." וספרי מתים פתוחים בר"ה. כי כל השנה יש לאדם קצת תקווה, אבל בר"ה הכל פתוח, אין לאף אחד ביטוח מה יהיה גורלו במשך השנה. אבל חז"ל גילו לנו את הסוד כיצד לעלות ולהיזכר לטובה, "אמרו לפני מלכויות זכרונות ושפורות, מלכויות כדי שתמליכוני עליכם" (ר"ה טז, א). יש כאן עבודת ד' מאהבה, להכתיר את הקב"ה, ולקבל את עול מלכותו. המלכת ד' מתבצעת, קודם לכל, ע"י אמירת הפסוקים - פסוקי התורה - הפסוקים של הקב"ה. בפסוקי התורה טמון הכח האדיר והנורא, הקיים עד לדורנו עד ליום זה ממש, וע"י התפילה יש בכוחנו לפעול למעלה בשמים, וזהו 'כדי שתמליכוני עליכם', וכן בזכרונות, שע"י אמירת פסוקי הזכרונות אנו מעלים את זיכרוננו לטובה.

"ובמה בשופר" (ר"ה, שם), השופר הוא גם תפילה, "כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה", צריך רחמים שקול שופר ישמע בשמים, גם השופר יש בו עבודת הלב. ובערוך כתב (הו"ד בטור ס' תקצב) שמאה תקיעות הן כנגד מאה יבבות של אם סיסרא, והביאור הוא, כפי שאמרנו ששופר הוא כח של תפילה, וכמו שיבבות אם סיסרא בטאו את רחשי לבה, אנו מצווים כלפי שמיא להריע ביבבות. אין יבבה שהולכת לבטלה, אין תפילה שאינה משפיעה. מכאן נראה את עומק הדין שאף מספר יבבותיה של אותה גויה אינו הולך לאיבוד, וכך כל מעשה ומעשה נמדד ונשקל.

בתקיעת השופר של ראש השנה מתגלים שני הצדדים הקיימים בר"ה. הצד הראשון יו"ט של ר"ה כדברי הרמב"ם "כמה תקיעות חייב אדם לשמוע ביו"ט של ר"ה" (הל' שופר פ"ג, א), ומצד שהוא יו"ט 'בטוחים שיעשה נס', כדברי חז"ל המובאים בטור (סי' תקפא) "א"ר סימון כתיב 'כי מי גוי גדול...' רבי חנינא ורבי יהושע אומרים איזו אומה כאומה זו שיודעת אופיה של אלהיה פירוש מנהגיו ודיניו, שמנהגו של עולם אדם שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו ואין חותך צפרניו, לפי שאינו יודע איך יצא דינו, אבל ישראל אינן כן לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחין זקנם ומחתכין צפרניהם ואוכלין ושותין ושמים בר"ה לפי שיודעין שהקב"ה יעשה להם נס", ולכן אין וידוי בפה כבכל יום יו"ט. אבל מן הצד השני, בלב פנימה יש חשבון נפש וחרדת הדין גם חרדה וגם בטחון, חרדת ד' ו"חדוות ד' היא מעצמם" (נחמיה ה, י).

(מתוך מורשה עמ' נט, ס)

רבנו - הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל

שנת תשע"ג הוכרזה ע"י החמ"ד במשרד החינוך כשנת הרצ"ה-הרב צבי יהודה הכהן קוק. בעלונו "מגד ירחים" נקדיש בשנה זו, שנת ה-30 לעלייתו לגזי מרומים, מדור להכרת אישיותו ופועלו של רבנו.

נמל יפו

אייר תרס"ד - בן שלש עשרה
בכ"ח אייר תרס"ד (1904) עלה מן הרב ומשפחתו לא"י לשמש בה כרב העיר יפו והמושבות.

לימים כשהיה הרצ"ה מדבר בכ"ח אייר - יום ירושלים, היה מזכיר את "יום העליה" ואומר: "פלאי פלאים של הנהגה של ריבונו של העולם, בכ"ח באייר שעת תסד"ר הופיע האור החדש בציון, אורו הגדול והקדוש של הרב אבא ז"ל בא", ובאותו יום בשנת התשכ"ז הופיעה חזרת גילוי השכינה של ירושלים וכתל המערבי וכל מלוא רוחב ארצנו. פלאי פלאים של הנהגה אלקית, זה לא ענין משפחתי פרטי". (מתוך התורה הגואלת חלק א, כ"ח אייר).

בית הרב ביפו

יפו תרס"ד-תרס"ה.
כשנה וחצי שהה הרצ"ה ביפו במחיצת אביו, בקביעות יומיומית הם למדו בצותא. הנער הצעיר היה מעורה, למרות גילו הצעיר, בכל הנושאים הציבוריים בכל התחומים. לאחר תקופה חש שעליו להתנתק מבית אבא ולהקדיש עצמו ללמוד ולהתעלות בתורה.

תרס"ו-תרס"ז בן חמש עשרה
בן חמש עשרה שנה, עלה הרצ"ה לירושלים ללמוד בישיבת "תורת חיים" שבעיר העתיקה שנחשבה כאחת הישיבות החשובות באותם ימים. בראשות הישיבה עמד הרב יצחק וינוגרד - גאון בתורה. למרות גילו הצעיר הרצ"ה למד עם תלמידי השיעור הגבוה אותו לימד הרב זרח אפשטיין שקרבו במיוחד, ואף זכה ללמוד עמו בחברותא.

אחרי מלחמת ששת הימים חשש הרצ"ה ללכת לבקר בעיר העתיקה "אני חושש שכוחתי לא יעמדו לי כאשר אראה את החורבן שהערבים עשו בכל בתי המדרשות ובתי הכנסת" אמר. רק ישיבת "תורת חיים" שרדה וכשביקר בה אמר: "כי באור פניך נתת לנו ד' אלוקינו "תורת חיים" וקולו רעד. (הרב ש. אבינר, רבנו עמ"ל 14)

ליקטה וערכה שושנה רייך.

ב"ה.
אברהם יצחק הכהן קוק
רב ואב"ד
בנתיק יפו והמושבות חובביא

בני יקירי שליט"א.
...מאד שמחתי במה שנראה ממכתבך שכבר הסכמת לקבע עצמך בזה הזמן בעה"ק ירושת"ו. חזק ואמץ. רק התאמץ, בני יקירי, במדות טובות וביראת השי"ת ואהבתו, בשקידת התורה, למגמר ולמסבר ולחזור יפה, שיהיה ד"ת שנונים ומחודדים בפיו, ולהשתלם כמה דאפשר בכל מיני שלימות ומעלות וידיעות שהן תפארת לאדם. ואל תקטן בעיניך אפילו מעלה קטנה להשתדל להשתלם ב"ה, ואל ימעט בעיניך כמו כן חסרון היותך קטן, בדרכיך ומדויתך והנהגותיך, לתקנם ולשכללם. והיה תמיד מלא רצון טוב, ונוטה יותר לשמחה וטוב לבב והתחבר ליראי ד' גדולים בתורה, זכי הרעיון ונקיי הדעת, ויהיו לך שיחתם ודרכיהם ללימוד ג"כ לפעמים אחרי אשר תשים לזה ג"כ רעיוןך ושכלך הישר ב"ה.
כתוב נא לנו, בני יקירי, מכל פרטי התנהגותך, ממש לפרטי פרטיות. כי הלא תוכל לשער כמה גדולה היא התענינותנו בכל ענייך, ממש שבתך וקומך, באיזו שעה אתה אוכל פת שחרית ומה, ובאיזו שעה סעודת הצהרים וסעודת הערב, ומתי תלך לישון, ואם התרגלת לקרות ק"ש שעל המיטה כראוי, ומתי תקום, ובאיזה חדר הוא מקום לונך בקביעות, ואם הוא רחוק מן החלון, שלפעמים האויר קר בירוששת".
אחתום בברכה, בני אהובי, ורב שלו, כנה"י ונפש אביך מחבקך ומנשקך,
ד"ש כ' רבך הרב שי' באה"ר. (עה"ק יפו ת"ו, מרחשון תרס"ו)

תר"ג-א' (1894) בן י"ז ניסן
בעיירה זוימל שבליטא נולד בן, בליל הסדר תרנ"א, לרב העיירה א. ! הכהן קוק ולרעייתו הרבנית ריזא רבקה. הרך הנולד נקרא על שם סבו - אבי אמו, צבי יהודה שהיה אחיו של האדר"ת (הרב אליהו דוד רבינוביץ' תאומים) רבה של פונוביז', מיר ולימים רבה של ירושלים.

בבית האדר"ת גדלה וחונכה רייזא רבקה לאחר שהתייתמה מאביה שנפטר בדמי ימיו בהיותו בן מ"ד שנים, כשכיהן כאב בית הדין בעיר ראגולי. הרצ"ה, על אף שהיה ידוע בענותנותו הרבה, נהג לומר: "נשמתי הופיעה בליל הסדר"...

הרצ"ה עם אחיותיו

תר"ג-א' בן שתיים וחצי
מענין הוא מכתבו של הראי"ה לאביו הרב שלמה זלמן קוק על בנו הפעוט, וכך כתב "בני הילד שיחיה בע"ה בחיים ובשלום. וכבר יודע איזה אותיות". לאותיות משמעות רבה בעיני הראי"ה ואף משאלת-לב: "תהילה לד' כי יתן אותותיו, אותות דעה ושכל טוב במעלליו יתנכר, ויכונן השם יתברך לגדלו לתורתו ולעבודתו כחפץ לבבי ונפשי" (אגרות הראי"ה א אג"ד).

הרב ד"ר ב.מ. לויין ד"ר משה זיידל

תר"ז - בן שמונה וחצי
בשנת תרנ"ו נקרא הראי"ה לכהן כרב בבויסק, המשפחה עברה לבויסק, הבן התקדם יפה בתלמודו. בהיותו בן שמונה וחצי (בשנת תרנ"ט) הראי"ה כתב לאביו: "בני הנעים

צבי יהודה שיחיה ראה בזמן הזה סימן יפה במשנתו, יחזקה ה' לאורך ימים ושנים לתורה ולתעודה." (אגרות הראי"ה א אג"ד, ז) בבויסק למד הרצ"ה גמרא מפי הרב ראובן גוטפריד (חתנו של ר' יואל משה סולומון). שני מורים נוספים למדוהו ד"ר משה זיידל תלמיד ישיבת טלז שנתוודע לראי"ה בהיותו בבויסק והתבקש ע"י הראי"ה ללמד את בנו מקרא.

והרב ד"ר בנימין מנשה לויין, בעל "אוצר הגאונים", גם הוא תלמיד ישיבת טלז שבא ללמוד בישיבת הראי"ה ושימש מורה פרטי לרבנו. לימים כתב הרצ"ה "למדנו אז בגמרא פרק יציאת השבת את ענין טלטול הכוורת, ציור שעוריה ומחיצותיה וביאור שיטות רבותנו הראשונים בהלכה זו (לנתיבות ישראל ב' עמ' יח). על לימודיו עם ד' משה זיידל כתב: "מו"ר ר' משה הגיע בפלאות מסבב הסיבות אל עיר בחורותנו בויסק... ובתוכה אל תחילת הפגישה והתוודעות וההתקשרות עם אאמו"ר הרב... כאן נעשה בן בית מקשיב ומקושר, כאן הדרכיני בתפיסת מקרא ובהתבוננות מעשי ה' בבנין עולמו" (לנתיבות ישראל ע"מ סב)

אך עיקר לימודו היה מפי אביו מן הרב. (הרב ש. אבינר, רבנו עמ"ל 12).

למוד שפות.

הראי"ה דאג למורה פרטי שילמד את בנו צבי יהודה את השפה הרוסית, לימים השתלם הרצ"ה בגרמנית, אנגלית, וצרפתית. כך קרא את כתבי גדולי הפילוסופיה בשפת המקור.

עלון חודשי בהוצאת "בית הרב"

רח' הרב קוק 9 ת.ד. 6275, ירושלים 91062
טל: 02-6232560, פקס: 02-6242908

מגד ירחים

betharav@zahav.net.il www.moreshet.co.il/beit-harav

ניתן לקרוא את העלון "מגד ירחים" גם באתר: www.yeshiva.org.il
עריכה: שושנה רייך עיצוב גרפי: ש. יוסטמן